

1973'te Mecmau'l-buhûsi'l-İslâmiyye'de sunulan tebliğdir (Kahire, ts.). Maşuk Aydın'ın *İslâm'a Davet* adıyla tercüme ettiği eser (İstanbul, ts. [Birleşik Yayıncılık]) İngilizce ve Fransızca'ya da çevrilmiştir. Nâsır Mahmûd Vehdân, Muhammed Ebû Zehre'nin yönettiği yüksek lisans ve doktora tezlerini, katıldığı toplantıları, radyo konuşmalarını, çeşitli dergilerde yayımlanan yazılarının tam listesini, kitap, dergi ve gazetelerde hakkında çıkan yazıların yerlerini kaydetmiştir (*Ebû Zehre 'âlimen İslâmiyyen*, s. 272-404).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Ebû Zehre, *Zehretü'l-tefâsîr*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikri'l-Arabî), I, 3-11, 355-358, ayrıca bk. Mukaddime, I, 13-15, İftitâhiyye, I, 17-19; a.m.f., *el-İmâm eş-Sâdıq*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikri'l-Arabî), s. 327 vd.; a.m.f., *el-Ahvâlü's-şahsiyye*, Kahire 1377/1957, s. 303-309; a.m.f., *İslâm Hukuku Metodolojisi: Fıkıh Usûlü* (trc. Abdülkadir Şener), Ankara 1973, s. 101; a.m.f., *el-Milkiyye ve nazariyyetü'l-âkâd fi's-seri'ati'l-İslâmiyye*, Kahire 1977, s. 3-4; Enver el-Cündî, *A'lâmü'l-karnî'r-râbi' 'aşer el-hicri: A'lâmü'd-da've ve'l-fikr*, Kahire 1981, I, 35-49; Hayreddin Karaman, *İslâm'a Göre Banka ve Sigorta*, İstanbul 1981, s. 200-224; a.m.f., *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1989, s. 315, 349; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), VI, 25-26; Ebû Bekir Abdürrâzık, *Ebû Zehre: İmâmü 'aşrih, hayâtühü ve eşerühü'l-İlmî*, Kahire 1985; a.m.f., *Ebû Zehre fi re'yi 'ulemâ'i'l-aşr*, Kahire 1986; Mahmûd eş-Şerkâvî - Muhammed Receb, *el-Mahalletü'l-kübrâ: Târîh ve şahsiyyât*, Kahire 1987, s. 40-50; M. Receb el-Beyyûmî, *en-Nehdâtü'l-İslâmiyye fi siyeri a'lâmîhe'l-mu'âşirîn*, Kahire 1987, III/5, s. 217-246; a.m.f., "eş-Şeyh Muhammed Ebû Zehre fakihün mültezemün", *et-Tezâmünü'l-İslâmî*, XXXVII/9, Mekke 1403/1983, s. 72-77; XXXVII/11 (1403/1983), s. 85-89; Ömer Rızâ Kehhâle, *el-Müstedrek*, Kahire 1408/1988, s. 585-586; Abdürresûl el-Gaffâr, *Beyne'l-Küleyni ve huşûmih: Mevkûfû Muhammed Ebi Zehre mine'l-Küleyni*, Beyrut 1415/1995; Nâsır Mahmûd Vehdân, *Ebû Zehre 'âlimen İslâmiyyen: Hayâtühü ve menhecühü fi buhûşihî ve kütübih*, Kahire 1417/1996; Lem'î el-Mutîlî, "eş-Şeyh Muhammed Ebû Zehre", *Meusû'atü'l-hâze'r-racûl min Mısır*, Beyrut 1417/1997, s. 484-490; İsmâ Abdüh, *et-Te'mîn beyne'l-hillî ve't-tahrîm*, Kahire, ts. (Dârü'l-İ'tisâm), s. 136-147; *Livâ'ü'l-İslâm*, XVIII/3, Kahire 1964, s. 147-151; XVIII/4 (1964), s. 208-212; XVIII/5 (1964), s. 274-277; XVIII/6 (1964), s. 339-342; XVIII/7 (1964), s. 403-407; XVIII/8 (1964), s. 465-468; XVIII/11 (1964), s. 658-662; M. Râşid en-Nedvî, "eş-Şeyh Muhammed Ebû Zehre", *Mecelletü'l-Mecma'î'l-İlmîyyi'l-Hindî*, II/1-2, Aligarh 1977, s. 193-196; Abdülmuiz Abdülhamîd el-Cezzâr, "Muhammed Ebû Zehre: Şeyhu'l-fuķahâ'i'l-mu'âşirîn", *ME*, LVI/8 (1984), s. 1266-1273; M. Ahmed Serrâc, "Cühûdü's-Şeyh 'Ebî Zehre' fi tatvîri'd-dirâsâti'l-fikhiyye", *Dirâsât 'Arabîyye ve İslâmiyye*, sy. 11, Kahire 1992, s. 73-97; M. Vefâ Rîşî, "Ebû Zehre (Muhammed)", *el-Meusû'atü'l-'Arabîyye*, Dimaşk 1998, I, 126-127.

SAFFET KÖSE

MUHAMMED EBÛ'İ-FAZL İBRÂHİM

(محمد أبو الفضل إبراهيم)

Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhîm el-Misrî (ö. 1981)

Tenkitli neşirleriyle tanınan Mısırlı âlim ve edip.

1904 veya 1905 yılında Mısır'ın Saîd (Yukarı Mısır) bölgesinde doğdu. İlk tahsilini memleketinde yaptıktan sonra Ezher'de öğrenimini sürdürdü. Ardından girdiği Kahire Dârü'lulûmu'ndan 1934'te mezun oldu. Devlet okullarında öğretmenlik yaptı. Mısır'ın en büyük kütüphanesi olan ve eski eserlerin neşirini de gerçekleştiren Dârü'l-kütübî'l-Mısriyye'nin edebiyat bölümünün müdürlüğüne getirildi. Daha sonra burada kütüphanecilik işleri müdürlüğüne tayin edildi. Bu sırada Şuunû't-türâs'ın çeşitli meclislerine katıldı. Kahire'deki Fen, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Yüksek Konseyi'ne bağlı İhyâü't-türâs Komisyonu'na üye seçildi. 1960'ta el-Meclisü'l-a'lâ li's-şuûni'l-İslâmiyye teşekkül edince eski eserlerin neşrine yöneldi ve bunun için İhyâü't-türâs Komisyonu'nu kurdu. Ezher Kütüphanesi müdürü Ebû'l-Vefâ el-Merâgî, Fuâd Seyyid ve M. Reşâd Abdülmuttalib gibi eski eser uzmanı âlimlerin çalıştığı bu komisyonun başkanlığını bir süre kendisi yaptı. Mısır'da Cem'iyetü şübbânî'l-müslimîn'in kurucuları arasında yer aldı. Kahire'de vefat eden Muhammed Ebû'l-Fazl daha çok yaptığı tahkiklerle ve araştırmacı kişiliğiyle tanınır. Ancak hayatının son zamanlarında tahkik ve tashih esaslarına riayet etmeden eserler neşretmiş olmak da eleştirilmiştir. Onun evinde her cuma akşamı düzenlenen ve otuz yıl kadar devam eden ilim ve edebiyat meclislerine Şevki Dayf, Yahyâ Nâmî, Ahmed Hayrî, Abdüsselâm Muhammed Hârûn, İbrâhîm Şebbûh, Fuâd Seyyid, M. Reşâd Abdülmuttalib, Hüsâmeddin Kudsi ve Cemâleddin eş-Şeyyâl gibi meşhur şahsiyetler iştirak ederdi.

Eserleri. Muhammed Ebû'l-Fazl, müstakil veya müşterek olarak telif ettiği birkaç eserden başka çeşitli alanlarda çok sayıda eserin tahkik ve neşirini gerçekleştirmiştir. A) Telifleri. *Eyyâmü'l-'Arab fi'l-Câhiliyye* (müşterek, Beyrut 1361); *Eyyâmü'l-'Arab fi'l-İslâm* (müşterek, Kahire 1394); *Kışaşü'l-'Arab* (müşterek,

I-IV, Kahire 1962; Beyrut 1405); *Kışaşü'l-Kur'an*.

B) Tahkikleri. İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât* (I-IV, Kahire 1369-1393/1950-1973); Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* (I-IX, Kahire 1960-1970); İbn Ebû'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-belâğa* (I-XX, Kahire 1378-1380, 1385-1387); Müberred, *el-Kâmil fi'l-edeb* (I-IV, Kahire 1376); Harîrî, *Dürretü'l-ğavvâş* (Kahire 1975); Zemahşerî, *el-Fâ'ik fi ğarîbi'l-hadîş* (müşterek, I-IV, Kahire 1364, 1391); İmruülkays, *Dîvân* (Kahire 1964); Nâbiga ez-Zübyânî, *Dîvân* (Kahire 1397); Bahâ Züheyr, *Dîvân* (müşterek, Kahire 1397); Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Tabakâtü'n-naḥviyyîn* (Kahire 1954); Ebû't-Tayyib el-Lugavî, *Merâtibü'n-naḥviyyîn* (Kahire 1955); Sehâvî, *Buġyetü'r-râġib* (Kahire 1991); Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât* (Kahire 1384/1964), *el-Müzhir fi 'ulûmi'l-luġa* (müşterek, I-II, Beyrut 1406), *Târîhu'l-hulefâ'* (Kahire 1396), *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'an* (Kahire 1387/1967), *Hüsnü'l-Muḥâdara* (I-II, Kahire 1387); Kâdî el-Cürçânî, *el-Vesâta* (müşterek, Kahire, ts.); İbn Hicce el-Hamevî, *Şemerâtü'l-evrâk* (Kahire 1391/1971); Ahmed b. Muhammed el-Meydânî, *Mecma'u'l-emşâl* (I-IV, Riyad 1393); İbrâhîm b. Muhammed el-Beyhâkî, *el-Meḥâsin ve'l-mesâvî* (I-II, Kahire 1380); Ebû Mansûr es-Seâlibî, *Şimârü'l-kulûb* (Kahire 1384); Ebû'l-Hilâl el-Askerî, *Cemheretü'l-emşâl* (I-II, Kahire 1384); Şerîf el-Murtazâ, *Kitâbü'l-Emâli* (*Emâli'l-Murtazâ* diye de tanınan *Ġurerü'l-fevâ'id*; I-II, Kahire 1373/1954); Kemâleddin İbnü'l-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ'* (Kahire 1386), *el-Ezdâd* (Küveyt 1380; Sayda 1987); Zerkeşî, *el-Burhân* (I-IV, Kahire 1376/1957); Buḥârî, *el-Câmi'u's-şâḥih* (müşterek, I-IX, Mekke 1404); İbn Nübâte el-Misrî, *Serḥu'l-'uyûn* (Kahire 1383/1964), *Radiyyüddin es-Sâġanî, et-Tekmile* (müşterek, I-VI, Kahire 1399); Safedî, *Tamâmü'l-mütûn* (Kahire 1389); Ali b. Ebû Tâlib, *Sec'u'l-ḥamâm fi ḥukmi'l-imâm* (müşterek, Beyrut 1386; eser ve tahkikleri için ayrıca bk. M. Hayr Ramazan Yûsuf, II, 128-129).

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, *Medḥal lâ târiḥi neşri't-türâşî'l-'Arabî*, Kahire 1405/1984, s. 51, 85, 87, 139, 141, 143-145, 271; Abdülâh b. Abdürrahîm Useylân, *Taḥkîku'l-maḥtûât beyne'l-vâkı'a ve'l-menheci'l-emşel*, Riyad 1415/1994, s. 107-108; Ahmed el-Alâvine, *Zeylû'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 194; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tetimmütü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, II, 127-129; Nizâr Abâza - M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 263.

MAHMÛD EL-ARNAÛT